

خانه شما هم «یار مهربان» دارد؟

شب که می‌شود، مادر کتاب مورد علاقه‌اش را از داخل کتابخانه برمی‌دارد و مشغول خواندن می‌شود. پسر بزرگ‌تر هم کتاب‌های درسی‌اش را جمع می‌کند و با یکی از کتاب‌های داستانی به رختخواب می‌رود؛ این برنامه هر شب آنهاست.

جام جم آنلاین: شب که می‌شود، مادر کتاب مورد علاقه‌اش را از داخل کتابخانه برمی‌دارد و مشغول خواندن می‌شود. پسر بزرگ‌تر هم کتاب‌های درسی‌اش را جمع می‌کند و با یکی از کتاب‌های داستانی به رختخواب می‌رود؛ این برنامه هر شب آنهاست. همیشه باید قبل از خواب، چند صفحه‌ای کتاب خوانده شود؛ البته در اجرای این برنامه هیچ اجباری هم در کار نیست و همه با علاقه آن را انجام می‌دهند. به همین دلیل کاملاً طبیعی است که فرزند کوچک‌تر هم هر شب یکی از کتاب‌های داستانش را بردارد و با آن به رختخواب برود؛ پسر کوچکی که هنوز به مدرسه نمی‌رود و خواندن هم نمی‌داند ولی از پدر و مادر و برادرش یاد گرفته است که شب‌ها خودش را با یک کتاب سرگرم کند. حتی اگر فقط عکس‌های آن را ببیند و به تقلید از بقیه تنها صفحه‌هایش را ورق بزند و بر لب یا در ذهن خودش، داستان عکس‌ها را بازگو کند.

با توجه به این که اغلب عادت‌ها در دوران کودکی شکل می‌گیرد، می‌توان گفت تشویق کودکان به مطالعه و آشنا کردن آنها با اهمیت این کار، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها یا بهتر است بگوییم وظایف والدین است؛ پدر و مادرهایی که دوست دارند فرزندی کتابخوان داشته باشند ولی اغلب شیوه صحیح این کار را نمی‌دانند. البته معلم‌ها و مسئولان مدرسه هم نقش مهمی در این زمینه دارند؛ آنها که باید دوستی واقعی میان کودکان و کتاب ایجاد و برقرار کنند و به بچه‌ها بیاموزند، اهمیت مطالعه آزاد اگر بیشتر از درس خواندن نباشد، کمتر از آن هم نیست. به همین دلیل، یکی از مدرسه‌های مقطع ابتدایی، کتابخانه‌ای بزرگ و پر از کتاب‌های متنوع برای دانش‌آموزان فراهم کرده است تا هر وقت بچه‌ها دوست داشتند، سری به کتابخانه بزنند و از کتاب‌ها استفاده کنند. مدیر مدرسه می‌گوید کتابخانه در ساعت‌های تفریح هم باز است و بچه‌ها می‌توانند برای مطالعه به آنجا بروند. او بر این باور است که اگر کتاب هم مانند بازی‌های رایانه‌ای در دسترس کودکان باشد و بچه‌ها برای تهیه آن با مشکل روبه‌رو نباشند، حتماً استقبال بیشتر و بهتری از کتاب و کتابخوانی خواهد شد.

در این مدرسه، معمولاً آخر هر هفته هم به دانش‌آموزی که بیشتر از بقیه کتاب خوانده، هدیه‌ای می‌دهند تا سایر بچه‌ها هم بدانند کتاب خواندن یک ارزش است. همین رفتار باعث شده دانش‌آموزان این مدرسه بخوبی درک کنند 20 گرفتن و شاگرد اول بودن تنها دلیل موفقیت نیست. آنها آموخته‌اند ارزش‌های دیگری هم در زندگی فردی و اجتماعی ما وجود دارد که برای بهتر زیستن باید آموخته شوند.

سمیه. ف. یکی از دانش‌آموزان این مدرسه است و آن‌طور که پدر و مادرش می‌گویند تا امروز که به سن ده سالگی رسیده، بیش از 800 جلد کتاب خوانده است. سمیه کتاب‌هایش را بسیار دوست دارد و همه آنها را در خانه نگاه داشته است. یکی از مسئولان مدرسه می‌گوید وقتی معلم‌ها سمیه را به عنوان یکی از کتابخوان‌ترین دانش‌آموزان معرفی و مقابل سایر همکلاسی‌ها از او تقدیر کردند، تحول در دیدگاه بچه‌ها نسبت به کتاب و کتابخوانی کاملاً مشهود بود. انگار همه می‌خواستند به چنین موقعیتی دست یابند و مراجعه به کتابخانه برای امانت گرفتن کتاب افزایش چشمگیری یافت.

آیا مطالعه آزاد وقت دانش‌آموزان را می‌گیرد؟!

متأسفانه برخی از مسئولان مدارس کشورمان و همچنین بسیاری از پدر و مادرها تصور می‌کنند بچه‌ها فقط باید درس بخوانند و کتاب خواندن وقت آنها را تلف می‌کند! شاید برای همین هم کمتر می‌بینیم کتاب خواندن به عنوان بخشی از برنامه‌های مدرسه در نظر گرفته شود یا در برهه‌ای که پدر و مادر باید ساعت خواب و استراحت و میزان درس خواندن کودک را در آن یادداشت کنند، جایی هم برای نوشتن ساعت مطالعه آزاد او وجود داشته باشد.

این در حالی است که امروزه در اغلب کشورهای پیشرفته، کتاب خواندن یکی از مهم‌ترین برنامه‌هایی است که برای بچه‌ها تعیین می‌شود. در این کشورها معمولاً از کودک می‌خواهند هر شب یک داستان بخواند یا در سال‌های اول دبستان که خودش نمی‌تواند، والدین باید این کار را برایش انجام دهند تا روز بعد در کلاس درس در مورد آن با سایر همکلاسی‌هایش صحبت کند؛ البته این موضوع، معمولاً به شکل بازی و مسابقه مطرح می‌شود تا جنبه تکلیف و اجبار نداشته و کودکان را از مطالعه دلزده نکند.

در آن کشورها مسئولان مدرسه باور دارند کودکان باید اهمیت مطالعه را پس از منزل، در مدرسه بیاموزند.

اگر از پدر و مادرها بپرسیم، همه آنها دوست دارند فرزندشان اهل مطالعه باشد، کتاب بخواند و از این کار لذت ببرد؛ ولی متأسفانه اغلب والدین نمی‌دانند به چه شیوه‌ای می‌توان کودک را به کتاب و کتابخوانی علاقه‌مند کرد و عادت داد.

طیبه میرزا اسکندری، کارشناس ارشد جامعه‌شناسی با اشاره به این که بچه‌ها مطالعه‌کردن را از بزرگسالان می‌آموزند، به «جام‌جم» می‌گوید: اگر خانواده و بویژه پدر و مادر اهل مطالعه باشند و کتاب بخوانند، طبیعتاً می‌توان انتظار داشت فرزندان آنها هم به کتاب و کتابخوانی روی بیاورند و علاقه‌مند شوند.

نکته: انتخاب کتاب مناسب یکی از بهترین شیوه‌ها برای علاقه‌مندکردن کودکان به مطالعه است و کمک می‌کند این عادت در وجود آنها شکل بگیرد

وی بر این باور است که اولین شرط علاقه کودکان به کتاب و مطالعه این است که خانواده و بخصوص والدین برای کتاب و کتابخوانی ارزش قائل شوند و این رفتار میان آنها به یک عادت تبدیل شده باشد. علاوه بر این، نباید این نکته را هم نادیده بگیریم بچه‌ها از طریق ارتباط با سایر اعضای خانواده و بویژه مادر، بسیاری از این نوع رفتارها را می‌آموزند و برایشان درونی می‌شود؛ به طوری که اگر والدین به شیوه صحیح رفتار کنند، بسیاری از این عادات در عمق شخصیت کودک نهادینه خواهد شد. اسکندری با تأکید بر نقش مادرها در ترویج مطالعه و کتابخوانی می‌افزاید: به دلیل پیوند صمیمانه و بار عاطفی رابطه مادر با کودک، نقش وی در تثبیت رفتارهای مختلف کودک و از جمله موضوع مطالعه بسیار مهم است. مادری که برای فرزندش کتاب می‌خواند و این شیوه را برای ارتباط عاطفی با کودکش انتخاب کرده است، بتدریج کتابخوانی را به عنوان فعالیتی لذتبخش به فرزندش معرفی می‌کند؛ بخصوص زمانی که کتاب‌هایی متناسب با سن و درک کودک انتخاب کند.

البته مادر از زمانی که فرزندش بسیار کوچک است، می‌تواند کتاب‌خواندن را برای او شروع کند و آن‌طور که این کارشناس ارشد جامعه‌شناسی می‌گوید، مادرها باید جذاب داستان بخوانند تا کودک را بیشتر به داستان علاقه‌مند کنند. در ضمن، چون بچه‌ها تکرار را دوست دارند، مادر می‌تواند یک کتاب را بارها برای فرزندش بخواند، البته به شرطی که خودش هم از کتاب‌خواندن و تکرار آن لذت ببرد.

با هم کتاب بخوانید

خیلی از مادرها تا زمانی که فرزندشان به مدرسه نرفته و سواد خواندن و نوشتن ندارد، برایش کتاب می‌خوانند و او را به این کار تشویق می‌کنند، اما زمانی که کودک می‌آموزد چگونه بخواند، معمولاً مادر او را رها می‌کند و برنامه کتابخوانی متوقف می‌شود.

اسکندری توضیح می‌دهد: زمانی که کودک سواد دارد و خودش می‌تواند کتاب بخواند، نه تنها باز هم باید برای او کتاب بخوانید، بلکه خوب است گاهی کتاب را وسط بگذارید و همراه هم بخوانید. همچنین اگر کودک، خواندن را یاد گرفته است، گاهی از او بخواهید برای شما کتاب بخواند؛ چون کودکان دوست دارند مهارت‌هایی را که کسب می‌کنند - از جمله خواندن - به شما نشان دهند.

وی تأکید می‌کند: خوب است گاهی که برای خرید کتاب از خانه بیرون می‌رویم، بچه‌ها را هم با خودمان همراه کنیم. با این کار نه تنها اوقات فراغت خانواده به شکلی مناسب سپری می‌شود، بچه‌ها نیز می‌آموزند که می‌توان برای خرید کتاب هم از خانه بیرون آمد؛ کتاب‌های مختلف را دید و از بین آنها یکی را انتخاب کرد یا چند تایی را خرید. پس بهتر است یاد بگیریم بچه‌ها را در این کار سهیم کنیم. این نوع تعاملات باعث خواهد شد بچه‌ها اهمیت کتاب و خریدن آن را درک کنند. البته حتماً به یاد داشته باشید کتاب‌هایی را که خریده می‌شود، بخوانید تا بچه‌ها تصور نکنند کتاب شیئی تزئینی است و تنها برای جا خوش‌کردن در کتابخانه و زیباترکردن محیط خریداری می‌شود.

در کنار این موارد، پیشنهاد می‌شود در خانه مکان ثابت و مشخصی را برای مطالعه در نظر بگیرید. این مکان می‌تواند اتاق یا میز مخصوص باشد یا حتی گوشه‌ای از یک اتاق.

این جامعه‌شناس با تأکید بر این که بسیاری از موضوعات تربیتی را نمی‌توان به طور مستقیم با بچه‌ها مطرح کرد و کتابخوانی شیوه‌ای مناسب برای انتقال این پیام‌هاست، یادآور می‌شود: از راه کتابخوانی و ساختن قهرمانان داستانی، می‌توان پیام‌های تربیتی را بسیار قوی‌تر و نافذتر از شیوه بیان مستقیم به بچه‌ها منتقل کرد و امیدوار بود آنها مطلب را بهتر بپذیرند.

بهترین کتاب‌ها را انتخاب کنید

انتخاب کتاب مناسب یکی از بهترین شیوه‌ها برای علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه است و کمک می‌کند این عادت در وجود آنها شکل بگیرد. بنابراین خوب است والدین تلاش کنند بهترین و مناسب‌ترین انواع کتاب را بشناسند و آنها را برای فرزندان‌شان تهیه کنند.

دکتر اسماء عاقبتی، روان‌شناس بالینی و متخصص کودک و نوجوان در این باره به #171 جامجم می‌گوید: انتخاب کتاب مناسب برای کودکان نکته مهمی است که باید مورد توجه والدین قرار گیرد؛ زیرا اگر کتابی بدون دقت انتخاب شود، حتماً موجب خواهد شد بچه‌ها ذوق و علاقه کمتری به مطالعه داشته یا حتی از آن دلزده شوند. بنابراین برای بچه‌هایی که در سنین پیش از دبستان هستند، باید کتاب‌هایی را انتخاب کنید که تصاویر رنگی و شاد و همچنین کلمات بزرگی داشته باشد؛ اندازه و تعداد کلمات بخصوص در مورد بچه‌هایی که در سنین اوایل دبستان هستند و خودشان شروع به کتاب‌خواندن کرده‌اند نیز اهمیت ویژه‌ای دارد. علاوه بر این، موضوع کتاب هم باید جذاب باشد و متناسب با فهم و درک کودک انتخاب شود. به گفته وی، والدین باید قبل از این که کتابی را برای کودک بخوانند، خودشان آن را مطالعه کنند تا از مناسب بودن محتوای آن مطمئن شوند. دکتر عاقبتی تأکید می‌کند: بچه‌ها آن چیزی را که می‌بینند، می‌پذیرند و به همین دلیل اگر والدین دوست دارند فرزندان کتابخوان داشته باشند، حتماً باید خودشان این شیوه را در پیش بگیرند و بگذارند بچه‌ها آنها را در حال مطالعه کتاب ببینند. علاوه بر این، والدین باید هر وقت که فرصت دارند، برای بچه‌ها کتاب بخوانند. این کار هم رابطه میان والدین و کودک را بهبود می‌بخشد و هم عادت مطالعه را در زندگی کودک تثبیت می‌کند.

این روان‌شناس یادآور می‌شود: تحقیقات نشان داده است بچه‌هایی که مادران‌شان با آنها شمرده صحبت می‌کنند و از کلماتی مناسب سن کودک کمک می‌گیرند، از نظر توانایی‌های کلامی در مقایسه با سایر همسالان بهتر هستند و به همین دلیل می‌توان نتیجه گرفت اگر کتاب را شمرده و با تأکید بر کلمات جدید و همراه با توضیح دادن معنی آنها برای کودکان بخوانید، کمک شایانی به فرزندان کرده‌اید. در ضمن، خیلی خوب است لحن صدای خود را متناسب با هیجان داستان تغییر دهید تا کتابخوانی جذاب‌تر و دوست‌داشتنی‌تر شود.

نیلوفر اسعدی بیگی / جامجم